

III. УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА В АСПЕКТІ НАВЧАННЯ ВИДІВ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 378.147:811.161.2'243

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ТЕМА» У МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Ніна Станкевич

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1, кімн. 233, 79001 Львів, Україна
тел. : 032 239 43 55
ел. пошта : stankevych@ua.fm*

Описано особливості трактування терміна «тема» в методиці викладання української мови як іноземної, зокрема як теми заняття. Досліджено вияви теми відповідно до методичних підходів до навчання, характеру навчальних посібників, етапу навчання та інших позалінгвістичних чинників. Розглянуто зразки тематичної організації навчального матеріалу та вказано на можливості їх застосування в посібниках, навчальній лексикографії з української мови для іноземців.

Ключові слова: методика викладання української мови як іноземної, тема, лексична тема, лексикограматична тема, розмовна тема (комунікативна тема, ситуативна тема), тематична організація навчального матеріалу.

Тема – з грецької мови означає «те, що покладено в основу». Це смислове ядро терміна залишається незмінним у трактуванні його і в мовознавстві, і в літературознавстві. Тема – відрізок дійсності, що відбивається в нашій свідомості. У методичному аспекті тему визначають як імовірний згорнутий текст, поданий у вигляді короткої тези, який підлягає розгортанню у процесі говоріння та вилученню інформації і згортанню під час читання та аудіювання. У методиці викладання будь-якого предмета, зокрема й мови, кожне заняття має певну тему. Ця тема зазвичай чітко сформульована, конкретизована, а часто й особистісно зорієнтована. У словнику-довіднику з методики викладання української мови [7 : 269–270] вміщено терміни-словосполучення, що містять лексеми, похідні від *теми*, а саме: *тематична картотека, тематичний урок, тематичні діалоги* та ін. У тлумаченні цих висловів основним конкретизатором понять є одна / певна / спільна тема. Загалом цей ряд можна продовжити: *тематичний блок, тематичний план, тематичне оцінювання, тематичний гурток* та ін.

Закономірно, що тема в заняттях з української мови як іноземної є не менш важливим елементом методичного апарату. Науковий інтерес до проблеми зумовила поява сучасних навчальних посібників з української мови як іноземної [2, 24], у яких, на відміну від попередніх [25], не лише вказаний номер уроку, а й конкретизована тема (теми), наприклад: *лексична тема, граматична тема, комунікативна тема, розмовна тема, ситуативна тема* тощо. Мета статті – дослідити особливості функціонування поняття «тема» та способи вияву у практиці викладання мови, що зумовлюють тематичну організацію навчального матеріалу.

Передусім використання поняття *тема* у процесі навчання мови як іноземної ґрунтується на меті навчання, методах навчання, основних підходах і принципах викладання мови. Основна мета вивчення української мови студентами-іноземцями – формування мовної і мовленнєвої компетенції. Зміст мовної підготовки має поєднувати мовний і мовленнєвий складники, а це охоплює вироблення лексичної, фонетичної, граматичної, діалогової компетенцій [14 : 172–173]. Тому на заняттях з української мови, відповідно, з'являються *лексична, фонетична, граматична, комунікативна теми*.

Визнання комунікативного методу навчання мови за методологічний [17 : 17] зумовлює актуальність і доцільність *ситуативно-тематичного* принципу організації мовного матеріалу як одного з основних методичних принципів навчання мови як іноземної. Ситуативні завдання належать до пріоритетних методичних засобів формування мовленнєвих умінь [8], ситуативний принцип подання навчального матеріалу методисти вважають важливим у підготовці підручників з української мови для іноземних студентів [13, 19]. Звідси поява термінів *ситуативна тема, лексико-розмовна тема, тематико-ситуативна модель*.

Реалізація комунікативної мети навчання забезпечує оволодіння студентами певним фахом і різноманітними формами спілкування в умовах мовного середовища (навчально-професійного, соціального та культурного). Йдеться про формування у студентів-іноземців фахової та соціокультурної компетенції. Відповідно, зміст навчання передбачатиме розподіл *тем* між тими, що спрямовані на формування мовної компетенції, і тими, які забезпечують уміння і навички видів мовленнєвої діяльності з навчально-професійної та соціально-культурної сфери. Теми, яким підпорядковані тексти за фаховим спрямуванням (гуманітарного, інженерно-економічного, медико-біологічного та інших напрямів), потрібно поєднувати з темами соціально-побутовими, країнознавчими, суспільно-культурними, які сприятимуть соціокультурній адаптації іноземців, оволодінню комунікативними моделями поведінки. Попри зростання кількості підручників і посібників з української мови як іноземної, які повною мірою забезпечені навчальним матеріалом для формування соціокультурної та соціолінгвістичної компетенції, і надалі бракує професійно-профільних книг для читання, розрахованих на іноземців. Найчастіше такі посібники створюють викладачі, які самі працюють зі студентами певного фаху, до того ж лише поодинокі з них призначені для студентів першого чи старших курсів, більшість – для студентів-іноземців підготовчого відділення (Н. Скиба (психологія) [15], Б. Сокіл, А. Дем'янюк (філологія) [3; 16], Є. Хозяїнова, В. Вінницька (географія) [21], колектив авторів Тернопільського медичного університету (медицина) [20] та ін.).

У наукових статтях і методичних рекомендаціях щодо викладання мови як іноземної трапляється ще одне поняття – *лексико-граматична тема*. Його активно використовують мовознавці у практиці викладання російської мови як іноземної (Г. Рожкова, В. Костомаров, О. Митрофанова, А. Чистякова та ін.) [6, 22]. Граматичні категорії, закономірності вживання і творення граматичних форм вивчають та закріплюють у межах певної лексичної теми. Зокрема, О. Аркадьєва узагальнила лексичні теми (19), під час яких на початковому етапі вивчення мови можна сформувані у студентів навички використання відмінків на початковому етапі навчання (за умови обмеженого лексичного матеріалу) [цит. за 22 : 55]. Скажімо, граматичні форми іменників місцевого відмінка варто вивчати в лексичній темі «Квартира» або темі «Час», орудного відмінка іменників – у темі «Професія», темі «Природа» можна підпорядкувати вивчення прикметників та їхніх граматичних форм,

темі «Мій день» – вивчення дієслів, категорій особи, виду, часу тощо. Однією з важливих особливостей вивчення граматики Г. Рожкова вважає вимогу вивчати граматичні явища у їхньому взаємному зв'язку з лексикою, вивчати системні відношення лексико-граматичних груп і виявляти потенційні можливості сполучуваності, реальних «партнерів» лексичної одиниці залежно від загальної характеристики лексичної групи (наприклад, сполучуваності дієслів *милюватися, захоплюватися, насолоджуватися* та відповідної форми іменників *природою, картиною, музикою, тишею* [цит. за 22 : 74–75]. Численні поради методистів дають змогу потрібні правила мовлення вводити «приховано», включати в контекст навчальної та реальної ситуації спілкування. На думку методистів, різноманітні *лексико-граматичні теми* і конструкції досить легко можна поєднати з певними *лексико-розмовними темами* і ситуаціями. Цю «сумісність» лексико-граматичного матеріалу і розмовних тем використовують у процесі навчання для організації і подання навчального мовного матеріалу, забезпечуючи його комунікативність [6 : 21].

Методичне осмислення граматичного матеріалу української мови як об'єкта вивчення в іншомовній аудиторії наполегливо здійснює З. Мацюк [10]. У полі зору дослідниці лінгводидактичні особливості вивчення дієслова, службових частин мови, прикладні аспекти словотвору та ін. Спираючись на досвід викладання української мови іноземцям, вона справедливо зазначає: «Комунікативний підхід до вивчення мови як іноземної передбачає тематико-ситуативний принцип організації навчального матеріалу, тобто його відбір підпорядкований змісту лексичної теми. Мінімізація лексичного матеріалу відбувається в межах чітко визначених тем і ситуацій і передбачає використання передусім слів, що є назвами основних понять та реалій. Однак наповнення лексичних тем, призначених для вивчення в чужомовній аудиторії носіями інших культур, словами відповідної семантики – це не лише омовлення світу речей, тобто вербалізація навколишньої дійсності засобами чужої мови, але й усвідомлення зв'язку між цими словами, розуміння особливостей семантичних відношень та словотвірних зв'язків між ними» [11 : 120].

Саме цього принципу дотримуються автори сучасних посібників з української мови для іномовних школярів та студентів-іноземців. Так комплексно пропонують навчати російськомовних учнів, починаючи з підготовчого періоду [9 : 109]. Наприклад, опрацювання теми «Овочі. Фрукти» поєднане з формуванням навичок використання відповідних граматичних форм: а) узгодження іменників з прикметниками та числівниками (*три огірки, п'ять цибулин*); б) вживання слів – назв предметів у формі місцевого відмінка з прийменниками *в, на* (*в ящику, на горі*); в) розрізнення питальних слів: *хто? що?* у відповідях на запитання вчителя за змістом сюжетних малюнків (*Хто (що) робить?*) тощо. Такий комплексний підхід зберігається, наприклад, у посібнику для початкового та інтенсивного етапу навчання мови студентів-іноземців [18]; *лексична тема* «Хто це? Що це?» пов'язана з *граматичною темою* «Особово-вказівні займенники. Рід іменників» та *комунікативною темою* «Згода / заперечення»; *лексична тема* Вітання пов'язана з *граматичною темою* «Особові займенники. Кличний відмінок іменника» та *комунікативною темою* «Зустріч» тощо. Ось приклад із посібника для навчання української мови рівня В1–В2 [2]: *лексична тема* «Я, моя сім'я і друзі» поєднана з *граматичною темою* «Рід іменників. Особові та присвійні займенники» та *комунікативною темою* «Знайомство»; *лексична тема* «Одяг. Взуття» поєднана з *граматичною темою* «Якісні та відносні прикметники. Ступені порівняння прикметників і прислівників. Стверджувальні частки» та *комунікативною темою* «Комплімент» тощо. Притім якщо

для початкового етапу навчання названа лише лексична тема, урок розпочинається тримовним тематичним словничком, а інші теми органічно поєднані з лексичною, то для середнього етапу навчання теми та комунікативні компетенції чітко сформульовані на початку уроку (модуля), а вичерпний тематичний словник подано у кінці кожної теми. У підручнику, призначеному для рівня навчання С1, закономірно визначено лише *комунікативну тему* (напр., «Політика», «Історія», «Література» тощо), якій підпорядковані тексти та методичний апарат з усіх видів мовленнєвої діяльності [24].

У методиці викладання мови як іноземної польські мовознавці використовують ще одне словосполучення – *програмна тема*. Зокрема, М. Надель-Червінська говорить про проблему існування програмних (широких за семантичним полем, великих за обсягом і водночас важливих як значущих фрагментів національної мовної картини світу) тем, які не зовсім повно викладачі подають у курсі і російської, і української мов як іноземних. До таких тем, на її думку, належать, наприклад, теми «Світ рослин», «Світ тварин». Спираючись на досвід аналітичної психології та власного мовленнєвого практикуму, методистка виділяє важливі аспекти, що сприятимуть розширенню обсягу засвоєної лексики – аспект концентрації уваги, описовий, пізнавальний, формо- і словотворчий, пошуковий аспекти, виявлення прямого і переносного значення слів, вживання слів у складі стійких зворотів [26 : 68–71]. Вважаємо, що навчальні посібники з української мови, які мають назву «Мій Львів» [12], «Знайомтеся: Київ» [23], «Мандрівка Україною» [5], теж об'єднують навчальний матеріал своєрідною програмною темою.

Зауважимо, що групування лексичного матеріалу за темами (*тематична організація лексики*) може бути основою для створення навчальних словників (тематичних словників, словників-мінімумів, розмовників). Вимоги до використання тематичного принципу організації лексики, критерії цілеспрямованого та раціонального відбору і самих тем, і навчального лексико-тематичного мінімуму, здатність до тематичної класифікації різних частин мови докладно описала Л. Антонів [1]. На думку дослідниці, для чіткої систематизації тем потрібно враховувати ієрархію, окремо виділяючи *макротему, теми, підтеми і мікротеми*. Аналізуючи лексичне наповнення певної макротемати, авторка оперує такими поняттями, як *тематична група, тематичний відбір, тематична значущість слова, тематична продуктивність, функціонально-тематична єдність, тематично опорні слова, міжтемні слова*. Наукова розвідка торкнулася дуже важливої проблеми системного підходу до опрацювання лексики української мови та виокремлення її мінімального лексико-фразеологічного пласту для створення актуального навчального словника, побудованого за ідеографічним принципом. Важливими для обговорення питаннями залишаються і відбір тем, тематична класифікація, структура тематичної групи, характер подання (словник, словничок, комунікативно-поняттєвий мінімум, навчальні матеріали тощо). Вдалим прикладом структурування тематичної групи вважаємо таку схему подання: базова лексика – іменники, дієслова, прикметники, прислівники; найуживаніші вислови.

Дещо вільнішим може бути згрупування навчально-методичних матеріалів з певної *комунікативної теми*, які може використати і студент, і викладач. Наведемо приклад такої розробки з теми «Мова і мовлення». У цьому навчальному комплексі поєднані тематичні базові слова (а також близькоспоріднені), ситуативні вислови, фраземи, текст, діалоги. Засобом активізації мовлення у процесі навчання може стати *тематичне опитування*. Тому вміщено двадцять (можна підготувати мінімум десять) цікавих і творчих запитань для студентів-іноземців, що не вимагатимуть однозначної

відповіді (на зразок «так» чи «ні»). Головні вимоги до таких запитань – тематична підпорядкованість, нетиповість, цікавість і несподіваність, передбачення розгорнутої відповіді, спрямованість на іноземця.

Мова і мовлення

Мова – скарб людини, чарівний засіб спілкування. За допомогою мови ми виявляємо свої думки та почуття.

Мовлення – мова в житті людини кожного дня – вдома, на роботі, у школі, на вулиці, в магазині, в театрі, в науковій установі.

Є багато слів із цим коренем:

розмова – бесіда кількох людей;

співрозмовник – людина, яка розмовляє з вами;

примовка – веселі віршики, їх люблять діти:

Йди, йди, дощичку,

Зозуле рябенька,

зварю тобі борщичку

пташино маленька!

в полив'янім горщичку.

Закуй мені по звичаю,

Йди, йди, дощичку,

доки жити в світі маю?

цебром, відром, дійницею

над нашою пашиницею.

Кум, кум,

Кум, кума,

де ваш кум?

позич полотно,

Утонув.

кума помирає,

Нум плакати,

сорочки немає.

нум, нум.

Скоромовка – слова, які важко «скоро мовити». Вони є в кожній мові:

- *Хитру сороку спіймати морока,
а на сорок сорок – сорок морок.*

- *Через грядку гріб тхір ямку.*

- *Бабин біб розцвів у дощ,
буде бабі біб у борщ.*

- *Ходить квочка коло кілочка,
Водить діточок коло квіточок.*

- *Мала з села вела вола,
В село віл малу вів.*

- *Семен сказав своїм синам:*

«Скосить сіно!»

Сини скосили сіно.

Старий Семен сказав своїм синам:

«Спасибі».

Вороги плетуть проти когось змову.

Замовляння – слова, які мають магичну силу, можуть причарувати хлопця чи дівчину, відігнати хворобу.

Бабуся замовляє від хвороби:

Розійдися, розтечися,

як піна по воді, як роса по траві,

як мла долами, як дух губами.

Усе це елементи дохристиянської, язичеської релігії.

У ресторани у вас приймуть замовлення.
 Щоб добре порозумітися в чужій країні, варто мати розмовник.
 У науковій книзі на початку буде «Передмова» у кінці «Післямова»
 Ви уважно слухаєте офіційну промову, яку виголошує промовець.
 Між делегаціями уряду різних країн ведуться перемовини.
Мовознавець – учений, який знає і вивчає мову.
Мовознавство – наука, яка досліджує мову.

*

У світі є 5 тисяч мов. Яка мова найкраща? Мабуть, рідна. Ця мова – як вікно у широкий і різнобарвний світ, до якого піднесла і біля якого посадила посадила мати.

Це мова, яку ніколи не зраджують. Тих, хто забуває рідну мову, в Україні звать безбатченком (манкуртом). Про це із сумом писав поет Сидір Воробкевич:

*Мово рідна, слово рідне!
 Хто вас забуває,
 Той у грудях не серденько,
 Тільки камінь мас.*

Знати чужу мову – це стати багатшою людиною. Українська письменниця Леся Українка володіла десятима мовами, хоча не ходила до школи жодного дня. Крім української, мати вчила свою талановиту доньку ще німецької, французької, латинської, грецької. На Волині та в Києві Леся Українка вивчила російську та польську, у Софії – болгарську, в Італії – італійську, самостійно – англійську.

Іван Франко перекладав з 19 мов. Учений Агатангел Кримський знав 60 мов. Людей, які мають здібності до мов, називають поліглоти.

Лексичний матеріал:

говорити, розмовляти, казати, мовити
 розповідати, оповідати

Вади мовлення: шепелявити, гаркавити, гугнявити, заїкатися
 Говорити коротко, стисло, лаконічно / заплутано, багатослівно
 мовчун / балакун, лепетя, базіка
 знати мову добре (погано, трохи, зі словником, вільно, досконало)
 вивчати українську (польську, англійську, німецьку) мову
 володіти українською (польською, англійською, німецькою) мовою
 розмовляти по-українськи (по-польськи, по-англійськи, по-німецьки)
 перекладати з англійської мови на українську (з української мови на польську)
 вивчати мову самостійно (з викладачем, на курсах)

Ситуативні вислови:

У вас добра вимова.
 Ви говорите з акцентом.
 Я не розумію, повторіть, будь ласка.
 Перекладіть, будь ласка.
 Скажіть це повільніше.
 Я маю англо-український словник.
 Я маю тримовний перекладний словник.
 Я читав цю книгу в оригіналі.
 Я читав цей твір у перекладі.

Прислів'я і приказки:

Слово – срібло, мовчання – золото.
Сказане не повернеться.
Слово без діла нічого не варте.
Більше роби та менше говори.
Яка головонька, така й розмовонька.
Який розум, така й бесіда.
Слово не горобець: вилетить – не піймаєш.
Не мели, як пустий млин.
Сказав, як цвяшком прибив.
Мовчить як стіна.
Мовчить, наче води в рот набрав.
Німа як риба.
Ні пари з уст.
Що не скаже, наче зав'яже.
Сказав, як ножицями відрізав.
Наказав три мішки гречаної вовни.
З пустого в порожнє переливає.
У городі бузина, а в Києві дядько.
Він йому зуби заговорить.
Мудрий з півслова розуміє.
Не заживає рана від лихого слова.

Діалоги

- Вибачте, ви розмовляєте по-українськи?
- Ще не зовсім добре. Я вивчаю українську мову тільки другий рік. У мене ще погана вимова.

- Ви вивчаєте самостійно?
- Ні, з викладачем.
- Я буду говорити повільно і ви все зрозумієте. Чи ви маєте мовну практику?
- На жаль, дуже рідко.

*

- Ви володієте англійською мовою?
- Розмовляю погано, але добре читаю і пишу.
- Чи знаєте Ви українську мову?
- Так, я вільно розмовляю по-українськи. А ще я добре знаю німецьку та французьку.
- О, ви, мабуть, маєте здібності до мов.

Тематичні запитання:

Якою іноземною мовою ви володієте вільно?
Якою мовою читаете зі словником?
Чи вмієте ви розмовляти по-французьки?
Які мови знають ваші батьки?
З якого класу ви вчили англійську мову?
Скільки часу ви вивчаєте українську мову?
Ви можете сказати кілька фраз по-італійськи? по-іспанськи?
Кого називають поліглотом?
Яка іноземна мова найкраще звучить?
Пісні якою мовою ви любите слухати?

- Яку пісню ви можете заспівати чужою мовою?
 Чи ви маєте друзів, які вільно розмовляють по-українськи?
 Які б іноземні мови ви хотіли знати?
 Яку іноземну мову, на вашу думку, вивчати найважче?
 Що таке суржик?
 Якою мовою ви можете освідчитись у коханні?
 Які ви знаєте українські ласкаві слова?
 Яких українських письменників ви читали в перекладі? в оригіналі?
 Які ви знаєте формули українського мовного етикету?
 Чи належите ви до тих, хто любить багато говорити?

Звичайно, цей навчальний комплект можна постійно поповнювати (наприклад, додавати аудіовізуальні матеріали, тексти для читання різних стилів і жанрів), змінювати, пристосовувати до аудиторії. У свій час автору довелося подавати студентам-іноземцям, які навчалися на філологічному факультеті, адаптовані тексти фахового спрямування. Наведемо такий текст з аналогічної теми:

**Сучасна українська літературна мова
 як унормована форма національної мови**

Мова – форма життя, серце народу. Якщо гине мова – гине і народ (Іван Огієнко).

Професор Іван Ковалик запропонував такий поділ:
 ЛІНГВАЛЬНА ДІЙСНІСТЬ

/   \
 МОВА   МОВЛЕННЯ

Термін **МОВА** для філологів – це прийнята суспільством **СИСТЕМА** звуків, морфем, слів, стійких зворотів, синтаксичних конструкцій та інших мовних засобів, опрацьованих колективом у суспільній практиці спілкування, що закріпили за собою однаково зрозумілий усім членам колективу зміст і стали для нього мовною нормою.

МОВЛЕННЯ – це мовна діяльність індивіда, у якій мова знаходить своє конкретне практичне застосування.

Отже, **мова** – це система зі своєю універсальною організацією; **мовлення** – це реалізація мови у всіх сферах. Мова і мовлення – це єдине ціле, що складає лінгвальну дійсність.

Мова – це явище суспільне. Її створює народ.

Національна мова – це мова, що є засобом усного і писемного спілкування нації. Національною мовою української держави є українська мова. Вона охоплює всі засоби спілкування – **літературну мову** і **діалект**.

Діалект – це різновид національної мови, вживання якого обмежене територією чи соціальною групою людей.

Літературна мова – це унормована, загальноприйнята форма національної мови. Літературна мова має такі характерні **ознаки**:

- унормованість;
- стандартність,
- наддіалектність,
- поліфункціональність,
- стилістична диференціація,
- наявність усної і письмової форм вираження.

Мовна норма – це сукупність правил, що відповідають системі мови і сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку

мови і суспільства. Тобто це правила реалізації всієї мовної системи на певному етапі розвитку суспільства.

Види літературних норм:

- **орфоепічні норми** – це правила вимови голосних і приголосних звуків та звукосполучень у потоці мовлення;

- **акцентуаційні норми** – це правила наголошування слів;

- **орфографічні норми** – це правила написання слів;

- **лексичні норми** – це використання слів відповідно до їхнього значення;

- **граматичні норми** – це правила вживання граматичних форм, правила побудови словосполучень і речень;

- **пунктуаційні норми** – це правила вживання розділових знаків;

- **стилістичні норми** – це правила використання мовних засобів відповідно до ситуації мовлення.

У методиці викладання мови як іноземної відоме ще одне своєрідне трактування *ситуативних тем*. Серед навчальної лексикографії помітним явищем став ситуативний перекладний словник для навчання англійської мови М. І. Дубровіна [4]. Заслугує на увагу вибір тем висловлювання (100 тем), які охоплюють найбільш поширені ситуації спілкування. Серед переліку тем ми бачимо ситуації, пов'язані з формами мовленнєвого етикету (Подяка; Прохання; Вибачення; Прощання); з мисленнєвими та мовленнєвими актами (Мова і мовлення; Розуміння; Нерозуміння; Пам'ять), емоціями (Страх; Радість; Щастя; Горе, печаль), станами людини (Нудьга; Інтерес; Надія; Образа), рисами характеру (Чесність; Нечесність; Акуратність; Рішучість), опредмеченими ознаками й діями (Важкість; Легкість; Краса; Допомога; Очікування) та ін. Оригінальною є і структура цих тематичних груп, спосіб подання. Зокрема, зовсім по-іншому дібрано та згруповано лексичний матеріал з теми «Мова і мовлення». В українській лексикографії ми не спостерігали подібного трактування ситуативного тематичного словника, тому подальше дослідження його дидактичних принципів, позитивних сторін може виявити методичну доцільність створення подібного словника для навчання української мови як іноземної.

Кожна із видів *тем* у методиці викладання української мови як іноземної має свій вияв у великій кількості посібників, підручників і словників, що з'явилися останнім часом в Україні та поза її межами. Узагальнення наявного навчального матеріалу, дослідження взаємозв'язку тем, аналіз навчально-методичних ресурсів сприятиме появі нових книг, які зроблять процес навчання студентів-іноземців цікавим та активним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Антонів Л.* Тематична організація лексики в курсі української мови як іноземної / Леся Антонів // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – Вип. 1. – С. 91–94.
2. *Антонів О.* Українська мова для іноземців. Модульний курс В1–В2 : навч. посіб. / Олександра Антонів, Любов Паучок. – К. : Фірма «ІНКОС», 2012. – 268 с.
3. *Дем'янюк А. А.* Розвиток навичок наукового мовлення (для іноземних студентів-філологів) : навч. посіб. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2009. – 120 с.
4. *Дубровин М. И.* Русско-английский и англо-русский ситуативный словарь / М. И. Дубровин. – М. : АСТ: Астрель, 2009. – 272 с.

5. Ключковська І. Мандрівка Україною: Українська мова як іноземна : навч. посіб. / Ірина Ключковська, Олеся Палінська, Ольга Пташник, Оксана Туркевич, Богдан Сиванич, Галина Шмільо. – Львів : Вид-во «Дон Боско», 2012. – 152 с.
6. Костомаров В. Г. Методическое руководство для преподавания русского языка иностранцам / В. Г. Костомаров, О. Д. Митрофанова. – 2-е изд., стереотип. – М. : Русский язык, 1978. – 136 с.
7. Кочан І. М. Словник-довідник з методики викладання української мови / І. М. Кочан, Н. М. Захлюпана. – 2-ге вид., випр. і доп. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. – 306 с.
8. Кочан І. Нові освітні технології в практиці викладання української мови як іноземної / Ірина Кочан // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – Вип. 3. – С. 14–20.
9. Лозан Т. Формування усного українського мовлення російськомовних першокласників: методичні аспекти / Тетяна Лозан // Studia ukrainika Poznaniensia. – Poznań, 2013. – Zeszut 1. – S. 107–115.
10. Мацюк З. Методичне осмислення граматичного матеріалу української мови як іноземної / Зоряна Мацюк // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – Вип. 6. – С. 135–140.
11. Мацюк З. Прикладні аспекти українського словотвору / Зоряна Мацюк // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – Вип. 5. – С. 120–127.
12. Мій Львів : навчальний посібник з української мови як іноземної (B2) / О. Антонів, О. Туркевич, П. Луньо та ін. – Львів : Вид-во «Дон Боско», 2013. – 80 с.
13. Паламар Л. Принципи укладання підручника з української мови для іноземних студентів / Лариса Паламар // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – Вип. 3. – С. 40–47.
14. Ренчка І. Формування комунікативної компетенції в процесі вивчення української мови як іноземної / Інна Ренчка // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – Вип. 9. – С. 171–170.
15. Скиба Н. Українська мова за професійним спрямуванням (лінгвометодичні розробки навчального посібника для студентів-психологів) / Наталія Скиба // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – Вип. 8. – С. 353–362.
16. Сокіл Б. Книга для читання з української мови. Кн. 1 / Б. Сокіл. – Тернопіль, 2010. – 195 с.
17. Сокіл Б. Методи вивчення української мови як іноземної / Богдан Сокіл // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – Вип. 2. – С. 14–18.
18. Сокіл Б. Українська мова за три тижні : навч. посіб. / Богдан Сокіл. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 210 с.
19. Тепла О. Підручник з української мови як модель міжкультурної комунікації / Оксана Тепла // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – Вип. 6. – С. 77–81.
20. Українська мова для іноземних студентів : посібник / В. М. Винник, О. М. Гайда, І. Д. Драч та ін. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2013. – 288 с.
21. Хозяїнова Є. М. Географія для студентів-іноземців : підручник / Є. М. Хозяїнова, В. М. Вінницька. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. – 123 с.
22. Чистякова А. Б. Практическое пособие по методике преподавания русского языка как иностранного. Обучение аспектам языка / А. Б. Чистякова. – Х. : Константа, 2007. – 175 с.
23. Швець Г. Д. Знайомтеся: Київ: навчальний посібник з української мови для студентів-іноземців / Г. Д. Швець. – К. : Видавець Федоров О. М., 2011. – 240 с.
24. Antoniv O. Україна – Польща. Dialog kultur. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego / O. Antoniv, S. Romaniuk, O. Synczak. – Warszawa, 2014. – 194 s.

25. Huk I. Вивчаємо українську мову. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego / Irena Huk, Mirosława Kawecka. – Lublin, 1994. – 228 s.
26. Nadel-Cherwińska M. Расширение лексики в контексте программной темы: Мир растительности / M. Nadel-Cherwińska // Nauczanie języka rosyjskiego studentów filologii rosyjskiej. – Lublin, 2006. – S. 65–73.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2015

доопрацьована 22.02.2015

прийнята до друку 23.03.2015

THE INTERPRETATION OF THE TERM “THEME» IN THE METHODS OF TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Nina Stankevych

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of the Applied Linguistics,
Universytetska str., 1, room 233, 79000 Lviv, Ukraine
Phone: 032 239 43 55
e-mail: stankevych@ua.fm*

The essence of the notion of ‘topic’ is ‘a foundation; a basis’. Methodologically, a topic is defined as a folded text in a form of a short statement. Using the notion of *topic* in the process of teaching language as a foreign one is based on an aim, methods and main approaches and principles of language teaching. The main aim of learning Ukrainian language by foreign students is to acquire language and communicative competences. Therefore, classes in Ukrainian language contain *vocabulary, phonetics, grammar* and *communication topics*.

Communicative method of foreign language teaching conditions viability of the *functional-notional* approach to organisation of language material. This is the reason why textbooks of Ukrainian as a foreign language contain terms such as *functional topic, vocabulary topic, conversational topic, functional-notional model*. The notion of the *vocabulary/grammar topic* is actively employed in teaching a language as foreign. Various *grammar topics* and constructions can be easily combined with certain *vocabulary and conversational topics* and situations. Such compatibility of vocabulary, grammar and conversational topics is the basis of organisation of instructional material. Moreover, it ensures its communicativeness.

In methodology of teaching a language as foreign a term *study topic* is widely used. Such topic is broad semantically and comprehensive while at the same time it is a fragment of a particular national linguistic world-picture.

Grouping vocabulary material according to topics (*vocabulary organised by topics*) can be used as a basis for instructional dictionaries (topical dictionaries, vocabulary minimums, phrase books). Notions of macrotopic, sub-topic and microtopic appear. Educational lexicology also includes such notions as *topical group, topical selection, topical importance of a word, topical productivity*, and others.

The article gives an example of systematization of teaching material on a *communication topic* ‘Language and Communication’. It provides a teaching and methodological complex, including basic topic vocabulary, functional expressions, collocations, text, dialogues, and questions for revision. It also contains an example of specialised text for reading.

Generalization of the existing materials, study of connections between various topics, and analysis of the available instructional and methodological resources will facilitate composing new textbooks that will make the process of learning Ukrainian language by foreign students more active and interesting.

Key words: methodology of teaching Ukrainian as a foreign language, topic, vocabulary topic, grammar topic, conversational topic (communicative topic, functional topic), topical organisation of instructional material.